

Webinar Kerkdiensten na de lock-down

Mr Dick Alblas, advocaat Vos & De Lange Advocaten

Mr Peter Raven, specialist arbeidsrecht Kenniscentrum
Arbeidsrecht

Theologische Universiteit Apeldoorn - 9 juni 2020

Programma

- I. Coronamaatregelen en de grondrechten
- II. Coronamaatregelen en de kerkelijk medewerkers
- III. Coronamaatregelen en de zorgplicht van kerken
- IV. Coronamaatregelen in de praktijk - protocol

I. Maatregelen en grondrechten

- Grondrechten
- Inbreuken op grondrechten
- Maatregelen
- Noodverordening
- Handhaving

Grondrecht artikel 6

1. Ieder heeft het recht zijn godsdienst of levensovertuiging, individueel of in gemeenschap met anderen, vrij te belijden, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet.
2. De wet kan ter zake van de uitoefening van dit recht **buiten** gebouwen en besloten plaatsen regels stellen ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden.

Mogelijkheden inbreuken op grondrechten

- Noodtoestand
- Coördinatiewet uitzonderingstoestanden
- Wet buitengewone bevoegdheden burgerlijk gezag (Wbbbg)
- Inbreuk op grondrechten mogelijk art. 103 lid 2 Grondwet
- Art. 103 lid 2 Grondwet noemt alleen de beperking op art. 6 Grondwet voor zover dit de uitoefening **buiten** gebouwen en besloten plaatsen van betreft

Wet publieke gezondheid

- Wet publieke gezondheid (Wpg) – preventie / bestrijding infectieziekten
- Corona-virus – A status
- Leiding Minister van VWS (art. 7 Wpg)
- RIVM / Landelijke Coördinatie Infectieziektebestrijding
- Outbreak Management Team – adviseert de regering
- Voorzitter van de veiligheidsregio (vz VR) leiding uitvoering maatregelen (Art. 6 lid 4 Wpg)
- Bevoegdheid van de burgemeesters overgenomen door de vz VR (art 39 Wvr)

Maatregelen Wpg

- Opleggen quarantaine maatregel (art. 35 Wpg)
- Verbod beroeps- of bedrijfsmatig werkzaamheden te verrichten (art. 38 Wpg)
- Geheel of gedeeltelijk sluiten van gebouwen en terreinen (47 lid 3 Wpg / NB: alleen bij daadwerkelijk vermoeden bij een besmetting: vb. slachterijen)

'Gebouwen' ook 'kerkgebouwen'?

- art. 1 sub s Wpg!
- *gebouw*: elk bouwwerk dat een overdekte geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt, **met uitzondering van** bouwwerken ten behoeve van het belijden van godsdienst of levensovertuiging
- Bij Wpg moet het gaan om een gebouw waarin besmetting is geconstateerd (art 47 Wpg)

Maatregelen Minister VWS

Alle samenkomsten zijn verboden, uitgezonderd:

- door de wet voorgeschreven vergaderingen van de overheid met een maximum van honderd deelnemers;
- noodzakelijke samenkomsten van instellingen, bedrijven en andere organisaties met een maximum van honderd deelnemers;
- uitvaarten, huwelijksvoltrekkingen en
- bijeenkomsten van religieuze of levensbeschouwelijke aard met een maximum van dertig personen.

Noodverordening

- Maatregelen van de Minister van VWS zijn door de voorzitters van de Veiligheidsregio's omgezet in een noodverordening; basis in art 176 Gemeentewet
- Model noodverordening voor alle 25 veiligheidsregio's, maar er bestaan verschillen tussen veiligheidsrisico's
- In noodverordening mag niet worden afgeweken van Grondwet – geen mogelijkheid verregaande inbreuken op grondrechten
- Handhaving onder verantwoordelijkheid vz VR door politie en boa's - dus niet onder verantwoordelijk plaatselijke burgemeester

Motie Van der Staaij / Jetten

- Voorlichting Raad van State, W04.20.0139/I/Vo, 25 mei 2020
- Raad van State

Bij het nemen van al deze maatregelen moet steeds een balans worden gezocht tussen verschillende belangen.

Enerzijds heeft de overheid de verplichting om de gezondheid van burgers te beschermen, anderzijds leiden sommige bindende maatregelen ertoe dat bepaalde grondrechten beperkt worden

Bespreking voorlichting RvS (1)

- Op verbod van samenkomsten in de modelverordening van 28 april 2020 uitzondering voor samenkomsten godsdienst of levensovertuiging abi artikel 6 Grondwet
- NB: geldt zowel voor binnen besloten plaatsen als daarbuiten
- Buiten besloten plaats: WOM staat beperkingen toe ter bescherming van de gezondheid. RvS acht het stellen van de afstandseis en maximering deelnemers geoorloofd.

Bespreking voorlichting RvS (2)

- Beperkingen religieuze samenkomsten binnen besloten plaatsen alleen toegestaan bij wet in formele zin
- Bij totstandkoming art. 176 Gemeentewet is art. 6 lid 1 Grondwet niet genoemd
- Artikel 103 lid 2 Grondwet (noodtoestand) staat geen afwijking van artikel 6 lid 1 Grondwet toe
- Voor korte tijd afwijking mogelijk via de methode van de *redelijke uitleg*.
- Noodverordeningen niet het middel om afwijkingen van grondrechten te regelen

Consultatie noodwet 28 mei 2020

- Voorstel aanpassing Wpg
- *besloten plaats*: een andere dan openbare of publieke plaats en daarbij behorend erf, met inbegrip van gebouwen en plaatsen als bedoeld in artikel 6, tweede lid, van de Grondwet
- Verbod op groepsvorming geldt niet voor personen die in gemeenschap met anderen godsdienst of levensovertuiging belijden
- NB: artikel 1 sub s, def gebouw niet aangepast!

Consultatie noodwet 28 mei 2020

- Hygiënemaatregelen en veilige afstandsnorm uit de Wpg gaan ook gelden voor vergaderingen, betogingen en samenkomsten tot bet belijden van een godsdienst of levensovertuiging
- Maatregelen dus voor zowel openbare samenkomsten als samenkomsten binnen gebouwen en besloten plaatsen bedoeld

Handhaving

- Waarom lokale burgemeesters niet belast met handhaving noodverordening? 12 maart 2020 is GRIP 4 afgekondigd
- Overtreding noodverordening strafbaar gesteld in artikel 443 Wetboek van Strafrecht
- Hechtenis van maximaal drie maanden en/of een geldboete van de tweede categorie maximaal € 4350
- Strafbeschikking door OM, politie en bijv. gemeenten
- NB: toezichthouders en opsporingsambtenaren mogen niet binnentreden tijdens de kerkdienst

II. Maatregelen en de kerkelijk medewerkers

Positie van de kerkenraad t.o.v. predikanten en kerkelijk medewerkers:

- a. Rechtspositie predikanten en kerkelijk medewerkers
- b. De verantwoordelijkheid van het kerkbestuur als werkgever voor de veiligheid van haar medewerkers
- c. Concrete vertaling van genoemde verantwoordelijkheid ter zake viering Heilig Avondmaal en Doop

Rechtspositie predikanten

- in de regel zijn predikanten niet in loondienst van de kerkelijke gemeente;
- de Hoge Raad heeft in 2019 zich uitgelaten over de rechtspositie van de predikant en wel dat geen sprake is van een arbeidsovereenkomst in de zin van de wet (artikel 7:610 BW);
- volgens de Hoge Raad heeft het "eigen" kerkelijk recht voorrang boven het burgerlijk recht, tenzij.....

Rechtspositie kerkelijk medewerkers

- In de regel zijn kerkelijk werkers (voorgangers) in loondienst van de kerkelijke gemeente als bedoeld in artikel 7: 610 BW (arbeidsovereenkomst);
- De overige kerkelijke medewerkers zijn vrijwilliger en niet in loondienst van de betrokken kerkelijke gemeenten;
- Te denken valt aan (i) organisten, (ii) koster, (iii) overige kerkelijke medewerkers;
- In sommige kerkelijke gemeenten zijn koster en organisten in loondienst als bedoeld in artikel 7: 610 BW;

Wanneer in loondienst dan..

- gelden de wettelijke regels als vastgelegd in het Burgerlijk Wetboek (BW, boek 7, titel 10);
- maar gelden ook een tal van regels als bijv. vastgelegd in de Arbeidsomstandighedenwet, Arbeidstijdenwet, Arbeidsongeschiktheidswetgeving, CAO etc.;
- in deze crisistijden spelen ook Richtlijnen van de Rijksoverheid en het RIVM een (belangrijke) rol;

Wanneer niet in loondienst dan..

- gelden o.a. de regels van de Rijksoverheid en de richtlijnen van het RIVM aangaande de bestrijding van Covid -19;

en

- is het van belang in ogenschouw te nemen dat deze vrijwilligers een aparte (rechts)positie innemen als gevolg van een arrest van de Hoge Raad einde 2017;

De (rechts)positie van de vrijwilliger nader bekeken

- kerken dragen, als gevolg van het arrest van de Hoge Raad van december 2017 op het terrein van aansprakelijkheid:
- “de volle verantwoordelijkheid voor als er iets misgaat met vrijwilligers die actief zijn voor de kerk”
- dit betekent dat kerken er verstandig aan doen een vrijwilligersovereenkomst te sluiten met de betrokken “medewerkers” en
- dat kerkelijke gemeenten hun polisvoorwaarden van aansprakelijkheidsverzekering dienen na te lopen, mogelijk aan te passen;
- door een arrest van de Hoge Raad van april 2020 is in de regel ook een organist vrijwilliger en niet in loondienst, tenzij expliciet anders overeengekomen;

III. Coronamaatregelen en de zorgplicht van kerken

De verantwoordelijkheid van kerkbestuur als werkgever voor de veiligheid van haar medewerkers:

- a. Arbeidsomstandigheden
- b. Arbeidstijden
- c. Arbeidsongeschiktheid

Arbeidsomstandigheden

vastgelegd in

a. Arbowet (basis arbowetgeving)

b. Arbobesluit (uitwerking van de Arbowet)

c. Arboregeling (uitwerking van het Arbobesluit)

Arbeidstijden

vastgelegd in

- a. Arbeidstijdenwet (geeft regels voor arbeidstijden)
- b. Arbeidstijdenbesluit (bevat uitzonderingen en aanvullingen op de Arbeidstijdenwet)

Arbeidsongeschiktheid

geregeld in

WIA (Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen) en kent 2 regelingen:

- a. Regeling Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten (WGA)
- b. Regeling Inkomensvoorziening Volledig Arbeidsongeschikten (IVA)

Verantwoordelijkheid veiligheid

Verantwoordelijkheid kerkbestuur veiligheid medewerkers vertaald naar:

- a. Gebruik gebouw – hygiëne en afstand
- b. Zingen
- c. Bediening Heilig Avondmaal
- d. Bediening Heilige Doop

Gebaseerd op adviezen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO) en dienstencentra of kerkelijke bureaus (PKN, CGK, HHK, GKV etc!)

Verantwoordelijkheid voor bezoekers

- Wat als de kerk geen of onvoldoende veiligheidsmaatregelen neemt?
- Kernbegrip is zorgplicht
- 1999 legionella pneumophila besmetting op de Westfrieze Flora, een bloemententoonstelling in Bovenkarspel

Zorgplicht

Criteria Hoge Raad:

- Redelijk handelend en redelijk bekwaam verantwoordelijke
- Op de hoogte zijn of behoren te zijn van de risico's
- Adequate maatregelen treffen
- Nalaten / schenden van (ongeschreven/geschreven) veiligheidsnormen voldoende voor aansprakelijkheid en causaal verband tussen dat handelen en de schade

IV. Maatregelen in de praktijk - protocol

- Adviezen CIO
- Heeft dominee of voorganger contactberoep?
- Toestemming (rijks)overheid of zelfregulering?
- Protocollen over o.a. bediening Heilige Doop en viering Heilig Avondmaal

Protocol vanuit de LDC C.G.K.

30 / 100 kerkgangers exclusief medewerkers

Medewerkers zijn de mensen die noodzakelijk zijn voor het organiseren van erediensten.

predikant, ouderling, diaken, muzikanten, coördinatoren, technici, de koster.

Medewerkers wel in verhouding tot aantal toegestane bezoekers.

Aanbeveling om niet de grens (30/100) te overschrijden

Zelfregulering

- Opstarten kerkelijke activiteiten
- Opstellen gebruiksplan
- Protocollen bieden handvat
- Maatwerk nodig
- Gebruiksplan voor alle activiteiten in en rond het kerkgebouw
- Uitgangspunt helder en hanteerbaar
- Medewerkers, vrijwilligers en bezoekers houden zich aan de voorschriften van het RIVM

Protocol - gebruiksplan

- Inrichting en gebruik kerkzaal
- Hygiënemaatregelen – voor en na de dienst
- 1,5 meter afstand (geldt niet voor gezinsleden)
- Aanwijzen coördinatoren (binnenkomst en placering)
- Looproutes / zitplaatsen
- Uitnodigingsbeleid / toegangsbeleid
- Kwetsbare groepen
- Geen collecte met doorgeefzakken of stokken

Specifieke maatregelen

1. avondmaal

Avondmaal kan gevierd worden mits aan alle voorschriften wordt voldaan. Dat betekent een bekertje per persoon en bij voorkeur het brood afnemen van een schaal in plaats van aanreiken.

2. doop

Hoewel de anderhalvemeter afstand tussen personen leidend blijft, kan een kerkelijke functionaris vanaf 1 juni bepaalde liturgische handelingen verrichten zonder deze afstand te handhaven. Het gaat concreet om dopen, bevestiging van ambtsdragers, huwelijks(in)zegening en ziekenzalving.

Specifieke maatregelen

3. overige diensten als huwelijksdiensten, belijdenisdiensten, bevestigingsdiensten van predikanten en/of kerkenraadsleden, rouwdiensten

De overige diensten kunnen plaatsvinden onder dezelfde condities zoals eerder beschreven. Wel is het van belang dat in het gebruiksplan specifiek aandacht wordt gegeven aan deze diensten. Hoewel de anderhalvemeter afstand tussen personen leidend blijft, kan een kerkelijke functionaris vanaf 1 juni bepaalde liturgische handelingen verrichten zonder deze afstand te handhaven. Het gaat concreet om dopen, bevestiging van ambtsdragers, huwelijks(in)zegening en ziekenzalving.

Specifieke maatregelen

Het vermijden van overig lichamelijk contact blijft belangrijk. Denk aan:

- het feliciteren of condoleren zonder fysieke aanraking;
- de aanwijzingen van de uitvaartleider bij rouwdiensten; hij of zij is via de uitvaartbranche geïnformeerd.

5. Kerkelijke functionarissen

Onder kerkelijke functionarissen verstaan we de voorganger, ouderling, diaken, pastoraal/kerkelijk werker, pph-er

Wel of niet zingen?

- OMT-advies d.d. 25 mei 2020

Op basis van een analyse van de literatuur en anekdotische berichtgeving in de media concludeert het OMT dat er onvoldoende inzicht is over het risico op verspreiding van het virus door geforceerd stemgebruik (zoals zang) en blaasinstrumenten om tot een definitief oordeel te vormen. Meer inzicht door o.a. epidemiologisch onderzoek en fylogenetische studies is nodig om de uitbraken te verklaren. Verder onderzoek moet afgewacht worden voordat een herbeoordeling kan plaatsvinden.

AVG

- Uitgangspunt bescherming van persoonsgegevens
- Bij huidige maatregelen spanning tussen de gezondheid van burgers vs. de bescherming hun privéleven
- artikelen 7 en 8 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie
- Art 23 AVG – wettelijke beperkingen op bescherming verwerking persoonsgegevens mogelijk inhkv bijv. nationale veiligheid, openbare veiligheid, volksgezondheid
- De beperking moet de inhoud van de grondrechten en vrijheden onverlet laten en het moet een noodzakelijke en evenredige maatregel zijn

AVG en maatregelen

- Niet zomaar persoonsgegevens verzamelen via de app (voorstel Minister de Jonge gestrand)
- Nieuw wetsvoorstel nu mbt niet tot personen herleidbare verkeers- en locatiegegevens, uitwisseling toegestaan
- Doel en duur moeten altijd duidelijk zijn en aan de eisen van de Privacy Richtlijn voldoen

'Moeten we' of 'willen we'?

- Willen we kerkgangers naar hun gezondheid vragen?
- Willen we bijv. de lichaamstemperatuur van de kerkgangers opmeten bij binnentreden van de kerk?
- Willen we bezoekerregistratie bijhouden?
- Willen we de toegang weigeren voor 'weigeraars'?

Samenvatting (1)

- Praktijk overruled grondwettelijke uitgangspunten
- Slordige noodwet- en regelgeving
- Uitgangspunt is (wederzijdse) zorgplicht
- Corona-maatregelen niet zozeer 'moeten', maar 'willen'
- Verantwoordelijkheid kerkenraad
- Verantwoordelijkheid gemeenteleden

Samenvatting (2)

- Goede protocollering dienstencentra
- Pas op voor regelgedreven aanpak
- Compliance paradox – hoe meer je weet, hoe meer verantwoordelijkheid
- Blijf nadenken - pas toe of leg uit

**Niet alles mag, niet alles moet, maar we willen
veel wel**

Wilt u meer weten?

KCA: <https://kenniscentrumarbeidsrecht.nl/>

Peter Raven p.raven@kenniscentrumarbeidsrecht.nl

Vos & De Lange Advocaten: <http://www.vdladvocaten.nl/>

Dick Alblas: dalblas@vdladvocaten.nl

Zie verder ook de websites van de Landelijke Diensten Centra (CGK / PKN etc)

Dank voor uw aandacht!